

Helsinki 25.10.2016

Yhteiskuntatieteiden tohtori Risto Volanen

Lausunto Eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisesta selonteosta (VNS 6/2016vp)

Selonteon valmistelu

Eduskunnalle annetaan erillisinä ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko, puolustuspoliittinen selonteko sekä sisäisen turvallisuuden selonteko. Aikaisemmin turvallisuus- ja puolustuspolitiikka ovat muodostaneet kokonaisuuden, johon myös sisäisen turvallisuuden pääkohdat on yhdistetty valmisteluvaiheessa.

Turvallisuuskysymysten koordinoinnin ongelmilla on Suomessa pitkä perinne. Yleensä eurooppalainen valtio on kehittynyt monarkin johtamien armeijan, poliisin ja ulkosuhteiden ympärille. Autonomisen Suomen siviilihallinnon kehittämistä taas ohjasi senaatti. Armeija sekä poliisi olivat kenraalikuvernöörin johdossa ja ulkopoliitiikka kokonaan keisarilla. Jo aivan itsenäisyyden alussa senaatin, armeijan, poliisin ja ulkopoliitiikan suhteet olivat ongelma. Vuoden 1919 hallitusmuodossa keisarin vallassa olleiden ulkopoliitiikan ja armeijan johto annettiin Tasavallan presidentille. Kun presidentin asemaa heikennettiin vuoden 2000 perustuslaissa, pääministerin tai valtioneuvoston koordinoiva toimivalta ei vastaavasti vahvistunut.

Turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko on ollut yksi valtioneuvoston ja pääministerin koordinaatiovälineistä, mutta nyt valittu jakaminen kahteen osaan ja ministeriöön heikentää sitäkin. Tätä ei voi pitää perusteltuna maailmassa, jossa turvallisuuskysymykset kietoutuvat yhä enemmän yhteen. Suomen ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikan aika ajoin heikko koordinaatio on kansainvälisessä vertailussa erikoinen ilmiö, herättää ulkomaista huomiota ja heikentää maan ulkopoliitiikan uskottavuutta. Viimeksi näin kävi Ahvenanmaa – keskustelussa.

Kun eduskunta itse on ollut aloitteellinen nykyisen johtamisjärjestelmän kehittämisessä, on perusteltua harkita eduskunnan vastuulla olevan selvityksen tekemistä uuden perustuslain aikaisista kokemuksista ulko-, turvallisuus- ja

puolustuspolitiikan valmistelun, päätöksenteon ja toteutuksen koordinaatiossa sekä vertailevan tutkimuksen tekemistä siitä, miten vastaavat asiat on järjestetty muissa keskeisissä demokraattisissa valtioissa. Samoin on paikallaan tarkistaa turvallisuuskysymysten yhteen sovittavan tilannekuvajärjestelmän ja kriisijohtamisen oikeudelliset ja käytännölliset toimintaedellytykset.

Selonteon rakenne, visio ja päämäärät

Selonteon rakenne on selkeä: visio, päämäärä, toimintaympäristö sekä painopisteet ja tavoitteet. Huomiota kiinnittää tavoitteellisten painopisteiden suuri määrä (15) sekä niiden priorisoinnin tai kokoavien päätavoitteiden puuttuminen.

On syytä kiinnittää huomiota selonteon vision muotoiluun, jota ei liene loppuun asti harkittu. Vain suurvalloilla on joskus tavoitteena oman oikeusjärjestyksen universaali toteuttaminen.

Selonteon yleiset tavoitteet ovat tuttuja, eikä niihin ole huomauttamista.

Tilannekuva, globaali

Selonteon globaalin tason yleinen tilannekuva on osuva: *“Globaalin järjestyksen dynamiikkaan vaikuttavat Yhdysvaltain päättäväisyys pitää kiinni johtoasemastaan, Venäjän pyrkimys palata strategiseen tasapainoon Yhdysvaltain kanssa sekä Kiinan pyrkimys kehittää taloudellista voimaansa vastaava poliittinen asema Aasiassa ja maailmanlaajuisesti. Euroopan unioni tavoittelee globaalin roolinsa kirkastamista. Nousevat maat eri maanosissa haluavat oikeutetuksi katsomansa aseman maailmassa.”*

Yhdysvallat. Myös Suomen ja pohjoisen Euroopan kannalta on merkittävää, suuntautuvatko Yhdysvaltojen seuraavat hallinnot maapallolla vetäytymiseen, status quohon vai etenemiseen. Kylmän sodan jälkeen Yhdysvallat otti Suomenkin tukemana Naton kautta vastuun Baltian maista. Sen jälkeen Yhdysvalloissa alkoi keskustelu Baltia –sitoumusten ongelmista sekä vetäytymisestä Euroopasta ja niihin liittyen Pohjolan-Baltian alueen järjestelystä, jossa Suomikin olisi mukana. Lähinnä alueen uusien Naton jäsenmaiden vaatimuksesta Naton aktiviteetti Itämerellä

lisääntyi, ja se johti osaltaan myös pyrkimyksiin integroida Suomea ja Ruotsia läheisempään yhteistyöhön. Seuraavan askelen taustana ovat olleet Ukrainan ja Lähi-idän kriisit, jotka ovat johtaneet varsin korkean tason esittämiin toiveisiin Suomen ja Ruotsin Nato -jäsenyydestä.

Venäjä. Selonteon maininnat Venäjän *arvaamattomuudesta* tai *paluusta* voimapolitiikkaan eivät ota huomioon Venäjän politiikan pitkää linjaa. Viimeisen 300 vuoden aikana Venäjä on perääntynyt tarvittaessa, ja se on turvautunut sotilaalliseen voimaan vastapuolen edettyä sen strategiselle vahvuusalueelle. Tänä aikana Suomessa on tunnistettu suurvaltojen tapa usuttaa pieniä kansoja vastustajaansa vastaan ja jättää sitten yksin – kuten viimeksi on tapahtunut Ukrainassa ja Syyriassa. Pitkän linjansa mukaisesti Venäjä pyrkii nyt tasapainoon mm. tukemalla ja kokoamalla liittolaisia nousevissa ja islamilaisissa maissa. Selonteon mainitsema globaalin järjestyksen dynamiikka muistuttaa nyt suuressa määrin Eurooppaa 1800 –luvun loppupuolella. Silloin Venäjä muodosti liittokunnan Ranskan ja Englannin kanssa voimakasta Saksaa vastaan.

Suomen kannalta selonteon globaalia tilannekuvaa on syytä täydentää toteamalla, että Euroopan, Venäjän ja Yhdysvaltojen ”strategiset ydinalueet” kohtaavat pohjoisessa Euroopassa. Ratkaisevaa on, pyrkiikö Yhdysvallat tällä alueella säilyttämään status quo tasapainon, ylivoimaan, muodostamaan tukialueen Euraasian mantereelle tai osan Venäjän saartorengasta. Alueen nykyinen turvallisuusjärjestys on kaikille edullinen, ja se sovittiin pian kylmän sodan jälkeen Venäjän ja Yhdysvaltojen kesken. Suomen tulisi kaikin voimin vahvistaa nykyistä tasapainoa, jotta Ukrainan tai Syyrian tapainen suurvaltojen etujen törmäys voitaisiin välttää Suomen lähiympäristössä.

Kun sodat voivat olla alueellisia, on maapallolla mahdollista ja välttämätöntä ottaa tavoitteeksi myös alueellisia vakaan rauhan vyöhykkeitä, kuten Itämeren turvallisuusalue (Baltic Security Domain).

Tilannekuva, lähialue

Selonteon Suomen lähialueen yleinen tilannekuva kaipaa korjaamista. Se sanoo mm., että *”Viime vuosikymmenet lähialueidemme turvallisuusjärjestelmän*

perustana on ollut osapuolten yhteistyö, joka perustui yhteisiin turvallisuuden periaatteisiin sekä aseriisuntasopimuksiin ja luottamusta lisääviin toimiin. Venäjä on toimillaan ja tulkinnoillaan osin kyseenalaistanut turvallisuusjärjestyksen sisällön ja horjuttanut sitä viimeksi kuluneen vajaan kymmenen vuoden aikana.”

“Viime vuosikymmenet”

Ei pidä paikkaansa, että Suomen tai lähialueidemme turvallisuusjärjestelmän perustana olisi viime vuosikymmenet ollut yhteistyönvaraisuus. Kylmän sodan jälkeinen Itämeren turvallisuusjärjestelmä on perustunut suurvaltojen ja alueen valtioiden keskinäisesti hyväksymään tasapainoon, jota on tukenut myös Suomen aktiivinen vakauspolitiikka esimerkiksi vuoden 2004 selonteon sanoin ilmaistuna: *”Venäjän EU-, Nato- ja Yhdysvaltain suhteiden sekä EU:n ja Yhdysvaltain suhteen kehityksellä on suuri merkitys Itämeren alueen turvallisuudelle.”* *”Pohjois-Euroopan turvallisuuden ja vakauden edistäminen säilyy Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan ensisijaisena tavoitteena.”*

Toisin kuin useimmat muut maat Suomi jatkoi kylmän sodan jälkeen geopoliittiseen ajatteluun perustuvaa omien puolustusvoimien ylläpitämistä ja kehittämistä. Kun presidentti Putin helmikuussa 2007 piti Münchenissä tunnetun ”jo riittää perääntyminen puskeamme takaisin” -puheensa, pääministeri Vanhanen analysoi sen tarkoin. Silloin saattoi ennakoida jatkossa ongelmia, joista sitten ensimmäiset tulivatkin Tallinnassa 2007 ja Georgiassa 2008. Suomessa tunnistettiin myös niissä pienen maan tulo ystäviensä usuttamaksi ja vastustajansa provosoimaksi ja sen perään jääminen yksin. Pääministeri Vanhanen totesi vuoden 2004 selonteon linjan kestäväksi, ja hän päätti osaltaan ajaa läpi puolustusmäärärahojen lisäämispäätökset neljänneksellä neljän vuoden ajalle. Vakauspolitiikan jatkaminen merkitsi, että Suomi vahvisti saavutetun Itämeren alueen järjestystä ja sen hyväksyntää, eikä Suomi antautunut vedätettäväksi konflikteihin tai konfliktipolitiikkaan, mikä ilmeni mm. pidättyvyytenä lähialueilla osallistumisessa Naton sotaharjoituksiin tai muihin tehtäviin. Se merkitsi näin myös Suomea koskevien epäselvien tai väärrien odotusten välttämistä sekä idässä että lännessä.

Viime vuosikymmenellä ulkopoliittinen johto onnistui vahvistamaan Itämeren alueen status quota, jossa myös Yhdysvalloilla ja Natolla on myönteinen rooli siten,

että niillä ei ollut tarvetta perääntyä tai edetä vaan ne saattoivat omalta osaltaan välttää merkittävää eskalaatiota. Suomen politiikka muuttui vuosina 2011 ja 2012, jolloin Suomesta tuli läntisten kumppaneiden kanssa aktiivinen osapuoli em. syistä vauhdittuvassa pohjoisen Euroopan sotilaallisessa eskalaatiossa. Selonteon kuvaus pohjoisen Euroopan turvallisuusjärjestyksen nykyisten ongelmien kehityksestä ei siis vastaa tapahtumien kulkua, jolla on pitempi historia kuin Ukrainan kriisi.

”Vajaan kymmenen vuoden aika”

On myös suhtauduttava kriittisesti ajatukseen, Venäjä olisi viimeksi kuluneen vajaan kymmenen vuoden aikana nimenomaan Itämerellä kyseenalaistanut alueen turvallisuusjärjestyksen sisällön. Itämeren vakaa rauha on kaikille alueen valtioille edullinen ja välttämätön, myös ja erityisesti Venäjälle.

Presidentti Sauli Niinistö tiivisti viime uudenvuoden puheessaan Itämeren tilanteen seuraavasti: "Vakauspoliitiikan lähtökohdat ovat Itämeren alueella kohtuullisen hyvät. Valtioilla ei ole alueellisia vaatimuksia toisiltaan ja valtioiden sisäinen poliittinen tilanne on vakaa. Kun itsestään leimahtavaa pesäkettä ei siis ole, vaikka laajemmat jännitteet tänne heijastuvat." Tähän voi yhtyä, mutta sitä on syytä myös täydentää.

Kunkin alueen vakaa rauha voi perustua joko yhden osapuolen ylivoimaan (Pax Romana) tai kaikkien alueeseen vaikuttavien valtioiden tasapainoon ja sen keskinäiseen hyväksyntään, joka voi ilmetä eritasoisina sopimuksina päämiesten tapaamisista YK:n peruskirjaan. Pietarin, Murmanskin ja Venäjän kahden valtameriyhteyden läheisyydessä ei toteudu lännen ylivoima niin kauan kuin Venäjä on olemassa. Siksi Itämeren alueen vakaan rauhan perustana voi olla vain keskinäisesti hyväksytty voimatasapaino.

Voimatasapaino tarkoittaa sitä, ettei kukaan voi saavuttaa etua muiden kustannuksella kärsimättä vastatoimien vuoksi itse enemmän kuin hyötyy. Sodan alapuolella olevissa toimissa tämä tarkoittaa, että valtion ryhtyessä etenemään tai panostamaan sotilaallista voimaansa tietyllä alueella se aiheuttaa eskalaationa vastareaktion. Näin etenevä tai panostava valtio itse joutuu vastaamaan seuraavaksi ja maksamaan siitä aiheutuvan kustannuksen – mikä lopulta on joko sodan uhka ja

sopimus tai itse sota. Tällaisen tilanteen suurvaltojen sopimuksista on Suomen historiassa huonoja kokemuksia.

Selonteon käsitys on, että yhden osapuolen sotilaalliset panostukset lisäävät Itämeren alueen vakaata rauhaa ja toisen heikentävät sitä, vaikka ne ovat vuorovaikutteisia ja johtavat yhdessä kohti loppupelin hätäjarrutus sopimusta tai aseellista konfliktia. On täysin varmaa, että tämän eskalaatioprosessin skenaarioaskelet on suurvaltojen esikunnissa laskettu loppupeliin asti, kuten melko varmasti myös Suomen puolustusvoimissa. Saatavilla olevien tietojen pohjalta näiden sotilaallisten skenaarioiden vaarallinen puute on olettaamus operoinnista sotilaallisessa tyhjiössä eikä keskellä Itämeren alueen reaalimaailman kymmenen maan ja 90 miljoonan ihmisen arkea.

Reaalimaailmassa Itämeren alueella talous- ja sotilasmaantiede kuitenkin kietoutuvat korostuneesti yhteen. Talusmaantieteen kannalta Itämeren vaikutusalueen 90 miljoonan asukkaan hyvinvointi perustuu mm. häiriöttömään kauppamerenkulkuun. Esimerkiksi Suomen viennistä se muodostaa yli 90 prosenttia, ja Itämeren osuus myös Venäjän öljyn ja kokonaisviennin volyymista on runsaat 40 prosenttia. Sotilaallinen kriisi Itämerellä alueella estäisi vähimmilläänkin kaikkien sen kymmenen valtion kauppamerenkulkua, ja se johtaisi ne taloudelliseen kriisiin, mukaan lukien Venäjä.

Sotilas- ja talusmaantieteellisessä reaalimaailmassa Itämeren alueella ei kenellekään ole mahdollista aloittaa sotilaallista kriisiä aiheuttamatta omalle kansantaloudelle korvaamatonta vahinkoa tai romahdusta.

Itämeren sotilaallisten, mukaan lukien merellisten, voimasuhteiden sekä talusmaantieteen yhteinen tarkastelu vahvistavat siis käsitystä alueen vakaasta voimatasapainosta ja sen hyväksynnästä, koska kumpikaan osapuoli ei voi hyötyä toisen kustannuksella aiheuttamatta itselleen suurta vahinkoa.

Näistä syistä Baltian maiden turvallisuus ja Venäjän/Pietarin talous ja turvallisuus ovat kuin kaksi rinnakkaista ruutitynnyriä, jotka kumpikin räjähtävät, jos toinen sytyttää tai uhkaa sytyttää naapurin tynnyrin. Alueella on kummankin etuun ja uhkaan perustuva vakavien riskien tai kauhun tasapaino eli erityisen vahvat vakaat rauhan edellytykset. Valtiollinen poliittinen päättäjät ei aloita toimintaa, joka mm. viennin estymisen kautta ajaisi kriisiin sekä oman kansantalouden tai omat

kansantaloudet että johdon itsensä. Ei myöskään ole ajateltavissa, että poliittinen päättäjä ottaisi sen lisäksi vielä riskin toteuttaa Itämeren alueella Aleppon näkymät Pietarissa, Riikassa, Tukholmassa, Helsingissä ja Hampurissa – puhumattakaan ydinsodan riskistä.

Itämeren alueen vakaata rauhaa varmistaa myös sen läntisten valtioiden kuuluminen eri yhdistelmin kansainvälisiin sopimuksiin, erityisesti Yhdistyneisiin Kansakuntiin, Euroopan Unioniin ja Natoon, jotka osaltaan varmistavat vakauden häirinnästä häiritsijälle seuraavia vastavaikutuksia.

Itämeren alueen vakaan rauhan geopoliittiset edellytykset ovat siis hyvät. Ukrainan kriisi koskee alueellisesti kaakkoista Eurooppaa, eikä sillä ole objektiivista yhteyttä pohjoiseen Eurooppaan kuten selonteko perustelematta esittää. Tästä huolimatta alueen sotilaallinen eskalaatio on edennyt ja jännitys noussut. Siksi on tärkeää tunnistaa eskalaation alueelliset tekijät.

Pohjoisen järjestyksen ongelmat

Ensiksi. Vaikka Suomi ei ole Naton jäsen ja vaikka EU:n perussopimuksen avunantolauseke hyväksyy tiettyjen jäsenvaltioiden turvallisuus- ja puolustuspolitiikan luonteen, selonteko sanoo että *”Euroopan unionin yhteiset Venäjä-linjaukset ovat Suomen toiminnan perusta”*. Suomi tietenkin noudattaa EU:n linjauksia, joita se on itsekin ollut tekemässä, mutta niiden perustana pitäminen on kuluva vuosikymmenen aikana johtanut Suomen varsin passiiviseksi oman geopoliittisen ympäristön erityispiirteiden tunnistamisessa ja sen edellyttämässä aloitteellisessa politiikassa Itämeren alueen vakaan rauhan vahvistamiseksi. Samaan suuntaan on vaikuttanut myös tällaisen universalismin toinen ominaisuus yleistää yksi konflikti kaikkialle.

Toiseksi. Suomessa emme osanneet ennakoida Baltian ja Puolan valtioiden sekä niiden amerikkalaisten kansalaislobbien pureutumista EU:n ja Yhdysvaltojen turvallisuushallintoihin ja ajatuspajoihin argumentoimaan ja painostamaan omista historiallisista lähtökohdistaan Itämeren konfliktihakuisen politiikan puolesta. Verrattuna aikaisempaan Suomi on muistakin syistä menettänyt kykyyään argumentoida aktiivista vakauspolitiikkaansa Washingtonissa ja muissa keskeisissä

pääkaupungeissa. Itämeren alueen tilanne on ongelma myös läntisille päättäjille, ja Suomen historiallinen paikka on ollut paitsi dialogi myös ratkaisujen etsiminen ja esittäminen. Siitä tuoreita esimerkkejä myönteiseen suuntaan ovat olleet presidentti Niinistön aloite ilmaliikenteen turvallisuudesta sekä eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtajan Matti Vanhasen esitys sotaharjoitusten de-eskalaatiosta.

Kolmanneksi. Yhdysvaltojen merkittävässä puolustuseliitissä eskalaation syynä on huoli siitä, että Venäjä voisi Baltiassa konventionaalisin asein osoittaa läntisen turvallisuusjärjestelmän heikkouden ja romahduttaa sen uskottavuuden. Tässä ajattelussa äärimmäisyys on lännen turvallisuusjärjestelmän ydinasuojan uskottavuuden haastaminen asettamalla kysymys, uhraisiko Yhdysvallat New Yorkin esimerkiksi Narvan vuoksi. Vastaavasti voi arvioida, että Venäjän puolustuseliitissä vastaava syy eskalaatioon on huoli lännen jo nyt operatiivisesta sekä esillä pidetystä Suomen ja Ruotsin Nato -jäsenyyksien kautta strategisesta etenemisestä kohti Pietaria ja Murmanskia jo rauhan aikana.

Lännen ja idän Itämerta koskevat uhkakuvat ovat symmetrisiä samoin kuin alueen objektiiviset riskit. Kun niiden perustana ei ole objektiivisia eturistiriitoja, ne ovat historian todistuksen mukaan selvitettävissä diplomatian avulla, ja se on Suomen ulkopolitiikan tärkein tehtävä.

Tämä ei kuitenkaan sulkisi täysin pois sotilaallisia ratkaisuja, jos jatkuvan sotilaallisen eskalaation tuoma jännitys nousisi riittävän korkealle. Vaarana olisivat silloin esimerkiksi sotilasliikenteen vahinko tai poliittisesti motivoitu provosointi. Se voisi saada aikaan siten räätelöidyn vastauksen, ettei provosoiva osapuoli reagoisi takaisin konfliktin laajenemisen pelossa tai koska sille riittäisi provosoitumisen aiheuttama propagandavoitto. Mitä korkeammalle sotilaallinen jännitys nousee, sitä enemmän sotilasorganisaatioiden ja niiden ennalta ohjelmoitujen asejärjestelmien merkitys korostuu. Arvaamattomuus pitää paikkansa siltä osin, ettei kenelläkään ole täyttä tietoa, miten tietotekniikkaan perustuvat laajat asejärjestelmät käyttäytyvät reaalisessa tilanteessa saadessaan impulssin käynnistymiseen.

Nykyisessä tilanteessa aika on tärkeä tekijä, ja on virhe odottaa Ukrainan tai Syyrian kriisien selviämistä Itämeren liennytyksen edellytyksenä. Samanaikainen Itämeren eskalaation jatkuminen ja kärjistyminen sekä muiden kriisien kärjistyminen tai jopa

lopulta ratkeaminen voivat päinvastoin johtaa siihen, että Itämerellä eskalaatio kulminoituu Suomen kannalta nykyistä vaikeammissa olosuhteissa. Ei ole syytä olettaa, että siinä tilanteessa Venäjä olisi taitamattomampi kuin muualla.

Pääkohtia, konfliktipolitiikka vai liennytysspolitiikka

Turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon jakaminen kahteen osaan ja ministeriöön heikentää edelleen turvallisuusasioiden koordinaatiota. Tämä ei ole perusteltua maailmassa, jossa turvallisuuskysymykset kietoutuvat yhä enemmän toisiinsa.

Kylmän sodan jälkeinen pohjoisen Euroopan turvallisuusjärjestys on kaikille edullinen, ja siksi viime vuosikymmenen ulko- ja turvallisuuspolitiikka pyrki vakauttamaan sitä. Tämän mukaisesti Suomi piti huolta omasta puolustuskyvystään, ja oli pidättyväinen liittymään osapuolena mukaan vähitellen lisääntyneeseen sotilaalliseen aktiviteettiin Itämerellä.

Tämän vuosikymmenen alussa Suomesta tuli läntisten kumppaneiden mukana aktiivinen osapuoli pohjoisen Euroopan sotilaallisessa eskalaatiossa, mikä on vahvistunut Ukrainan kriisin jälkeen. Ellei käännettä saada aikaan, eskalaatio kehittyy kohti sotilaallista kriisiä, joka kulminoituu joko suurvaltaosapuolten sopimukseen vakavassa uhkatilanteessa tai sotilaalliseen konfliktiin.

Vakaan rauhan perustana voi olla keskinäinen hyväksyntä ja tasapaino, jossa kumpikaan osapuoli ei voi edetä tai saavuttaa etuja vahingoittamatta itseään. Suomen lähialueen vakauden perusteet ovat yhä olemassa, mutta ne eivät kestä itsestään.

Euroopan, Venäjän ja Yhdysvaltojen strategiset ydinalueet kohtaavat pohjoisessa Euroopassa. Yhdysvaltojen osalta on ratkaisevaa, pyrkiikö se pohjoisessa Euroopassa vetäytymään, säilyttämään status quo tasapainon vai ylivoimaan. Alueen vakaa rauha horjuisi sekä vetäytymisestä että etenemisestä.

Venäjän osalta selonteon maininnat Venäjän *arvaamattomuudesta* tai *paluusta* voimapolitiikkaan ovat harhaanjohtavia. Viimeisen 300 vuoden ajan Venäjän linja

omassa turvallisuudessaan on ollut sama eli perääntyä tarvittaessa, ja turvautua sotilaalliseen voimaan vastapuolen edettyä sen strategiselle vahvuusalueelle.

On varmaa, että suurvaltojen esikunnissa on laskettu kulminaatioon tai loppupeliin asti nykyisen sotilallisen eskalaation skenaariot. Saatavilla olevien tietojen pohjalta näiden vaarallinen puute on olettaamus operoinnista sotilaallisessa tyhjiössä.

Reaalimaailmassa sotilaalliset operaatiot Itämerellä tapahtuisivat keskellä 90 miljoonan asukkaan arkea, jonka hyvinvointi perustuu mm. Itämeren merenkulkuun. Esimerkiksi Suomen viennistä se muodostaa yli 90 prosenttia. Venäjän öljyn ja kokonaisviennin volyymista se on runsaat 40 prosenttia. Sotilaallinen kriisi Itämerellä alueella johtaisi vähimmilläänkin sen kansantaloudet kriisiin, mukaan lukien Venäjä.

Valtiollinen päättäjät ei aloita sotilaallista toimintaa, joka mm. viennin estymisen kautta romahduttaisi maan oman kansantalouden. Lisäksi tulisi suuri riski laajemmasta sodasta – puhumattakaan ydinsodasta.

Baltian maiden turvallisuus ja Venäjän/Pietarin talous ja turvallisuus ovat kuin kaksi rinnakkaista ruutitynnyriä, jotka kumpikin räjähtävät, jos toinen sytyttää tai uhkaa sytyttää naapurin tynnyrin. Kummallakin puolella on pelote sotilaallisiin toimiin ryhtymistä vastaan.

Tämä ei kuitenkaan sulje pois sotilaallista kriisiä, jos sotilaallinen jännitys nousisi riittävän korkealle. Kärjistyvän eskalaation aikana vaarana olisivat esimerkiksi sotilasliikenteen vahinko, tietoteknisten asejärjestelmien hallitsemattomuus tai reagointi sotilaalliseen provosointiin.

Itämeren alueella osapuolten keskinäiset objektiiviset pelotteet ja riskit ovat suuret, mutta siitä huolimatta sotilaallinen eskalaatio etenee Suomen lähiympäristössä. Kun sen perustana ei kuitenkaan ole alueen omia objektiivisia eturistiriitoja, se on historian todistuksen mukaan selvitettävissä diplomatian avulla, ja se on nyt Suomen ulkopoliittikan tärkein tehtävä.

Kun sodat voivat olla alueellisia, on maapallolla mahdollista ja välttämätöntä ottaa tavoitteeksi myös alueellisia vakaan rauhan vyöhykkeitä, kuten Itämeren turvallisuusalue (Baltic Security Domain).

Näistä lähtökohdista on perusteltua suhtautua kriittisesti selonteon käsitykseen kysymyksistä, jotka määrittävät Suomen turvallisuutta: *“Miten vaikuttaa arvaamattoman toimintaympäristön kehitykseen?”* *“Miten syventää yhteistyötä ulko- ja turvallisuuspolitiikassa?”*

Suomen toimintaympäristö ei ole arvaamaton, vaan siinä yhden osapuolen sotilaallista liikettä seuraa toisen osapuolen liike. Suomen pääongelma on nyt kummankin osapuolen saaminen hillitsemään sotilaallista eskalaatiota ja kääntämään se kohti liennytystä ja vakaata rauhaa. Siksi Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan tärkeimpinä tavoitteina tulisi olla

- Vakaan rauhan turvaaminen laajalla Itämeren alueella,
- Itämeren turvallisuusalueen ja sen vakaan rauhan perusteiden tunnistaminen sekä tunnetuksi ja hyväksytyksi tekeminen kuten myös alueen pitäminen erillään sotaa käyvistä alueista,
- Itämeren turvallisuusalueen nykyisen eskalaatiokehityksen kääntäminen de-eskalaatioksi ja liennytykseksi suurstrategisella, alueellisella, operatiivisella ja teknisellä tasolla,
- toimia niin, ettei Suomi itse edistä Itämeren alueella eri tasojen sotilaallista eskalaatiota ja sotilaallisen konfliktin riskiä esimerkiksi panostamalla lisää eskalaatioon osana toista osapuolta sekä ennakoimalla purkaa valtiosopimuksia tai luovuttaa Suomen alue naapurimaan vihollisen käyttöön sotilasliitossa tai tosiasiallisesti.